

Bibó István

elhangozt: 2011.november 4-én az EPMSZE és a MPR közös megemlékezésén

A száz éve született Bibó Istvánra emlékezünk most, november 4-én. Hozzá mérhető nagyformátumú politikai (én inkább azt mondanám: közpolitikai) gondolkozó igen kevés működött rajta kívül a világnak azon szegletén, amelyben élünk adatott. Ezért emlékezni rá, időről-időre, helyénvaló.

Most két mozzanatra emlékeztetek Bibóval kapcsolatban, ugyanannak a gesztusnak, a november 4-i *Nyilatkozat*nak két különböző *point*jára.

Az egyik, Bibó István híres aforizmáját idézi: a demokrácia azonos a félelem nélküli étellel. Tudjuk, hogy ezt az attitűdöt valójában Svájcól hozta Magyarországra. Tudjuk jól, ha megkíséreljük kibontani, Bibó maga is sokat tett ennek érdekében, ezer szál ágazik tízezer irányba. Ha úgy alakulna, vég nélkül tudnánk sorolni, hogy egy adott pillanatban ki, s mi tudja fenyegetni a félelem-nélküliséget.

Noha tízezer, most csak kettőre utalok: a személyes fenyegetettségre és az állampolgárra. Hiába hisszük, hogy nincs az egyik, ha érzékeljük a másikat. Hiába reméljük, hogy örök időkre elmúlt az egyik, ha évszázados alávetettségünk következtében manapság is sanyargat a másik.

Manapság is: ha nem tudjuk, csak azért nem, mert homokba dugjuk a fejünket. Vagy még ki sem mertük húzni onnan. Lássuk be, másokra tolni bajaink okát könnyű, van is nagy hajlandóság bennünk: személyes életterünkben ugyanúgy, mint a közéletben. De mindig a másik okán, sohasem magunk miatt.

Pedig: november 4-én, miután Tildy egyezséget kötött a Parlamentbe betörő szovjet katonákkal, hogy az épületben tartózkodó civilek szabadon távozhatnak, eltávozott (kapitány a süllyedő hajóról). Mindazonáltal az egyik szobában egy középkorú úr kitartóan ült az írógép mellett és dolgozott. A magyar politikatörténet egyik legmegrázóbb nyilatkozatát fogalmazta miközben a Tildy-féle egyezés betartására semmi garancia nem volt. Miután készen lett vele még négy példányban lemásolta, s utóbb elvitte négy budapesti külképviseletre, majd hazament (ha jól tudom a történetet). A félelem-nélküli-élet ugyanis nem állapot, hanem teljesítmény. Akkor is az volt, ma is az.

A másik, a *Nyilatkozat* szövege maga. Ez a rövid szöveg, valamivel több mint 3000 karakter politikai értelmén túl közigazgatási értelemben is higgadt elemzés. Arról beszél, amiről akkor kellett és csak arról. Rendelkezett a belátható jövőről és gyakorlatias volt. Semmi légvárépítés, semmi MUK. Miközben a szovjet katonák jöttek-mentek az épületben és bebenéztek hozzá is.

Ez a szöveg az első mondatától az utolsóig értelmiségi szöveg. Most azonban mégsem erre irányítom a figyelmet, hanem arra a tényre, hogy mindezt a forradalom elbukásának pillanataiban, a legnagyobb zűrzavar közepette tette. És ezzel mintát adott: vannak ugyanis helyzetek, amikor a szavak szinte már nem számítanak, már nem hallhatóak, de a tettek talán még mindig. Akkor is. Lehet, hogy ma is így vagyunk ezzel.

Az értelmiségi megmutatkozásnak az elemzés mellett a mintaadás a másik módja. Csak gyakran megfeledkezünk róla. Én is. De erősen remélem, hogy az eminensen értelmiségi, Bibó István, legalább nekünk, értelmiségieknek tartósan tud vezérlő csillagunk lenni.

horányi özséb